

Twee pagina's uit het boek A van de Leidse Koorboeken.

[B] **EEN BEKLIJVENDE ESTHETISCHE ERVARING.
DE LEIDSE KOORBOEKEN**

Het is genoegzaam bekend dat de Nederlanden in de vijftiende en de zestiende eeuw een leidende rol hebben gespeeld in de productie van wat toen in de muziek werd beschouwd als de *ars perfecta*: de kunst van de polyfonie of het componeren voor meerdere stemmen, met als voornaamste kenmerk het zelfstandige melodische verloop van elke partij (het zogenaamde contrapunt). Een groot deel van West-Europa werd op muzikaal gebied "gekoloniseerd" door de musici uit de Nederlanden. Buitenlandse geestelijke en wereldlijke vorsten streden om de eer hen voor hun hoven en kerken aan te werven. Aanvankelijk werden hun composities verspreid via soms zeer luxueuze handschriften; naderhand, vanaf 1501, ook via de muziekdruk. Maar hoewel de muziekdruk in de loop van de zestiende eeuw een ongekende bloei tegemoet ging, ook in de Nederlanden zelf (met centra als Leuven en Antwerpen), bleef het handschrift een bevoorrecht medium voor de uitvoering van deze hoogstaande

muziek. Vooral het koorboek op groot formaat, waarbij de verschillende partijen op twee tegenoverliggende bladzijden werden gekopieerd, bleef lange tijd in gebruik, met name voor het liturgische repertoire. Het koorboek werd op een staander geplaatst, waarrond de zangers, onder de leiding van de zangmeester, zich voor de uitvoering schaarden.

Van de talrijke liturgische manuscripten bleven echter weinig exemplaren bewaard, vooral in de Nederlanden zelf, die in de tweede helft van de zestiende eeuw op politiek en religieus gebied woelige tijden beleefden. Zo was de Beeldenstorm, die in de jaren zestig van de zestiende eeuw over de Nederlanden raasde, verantwoordelijk voor de vernietiging van talloze waardevolle bronnen. In het huidige Nederland bleef van een overvloed aan handschriften nagenoeg niets bewaard, op een aantal handschriften in Leiden en 's Hertogenbosch na. Tot de geredde schatten behoren de zogenaamde zes *Leidse koorboeken* (aangeduid met A, B, C, D en F), die veilig opgeborgen zijn in het Gemeentearchief, op één na (koorboek C)

dat permanent tentoongesteld is in de Lakenhal in Leiden. De papieren handschriften werden gekopieerd tussen 1549 en 1560 ten behoeve van de zogenaamde Zeven Getijdencolleges van de Sint-Pieterskerk. Deze groeperingen luisterden dagelijks het officie (of de zeven getijden, gebedsdiensten op vaste uren van de dag) op met meerstemmige gezangen, onder meer in verband met de wijdverspreide praktijk van de redding van de zielen uit het vagevuur, via gebed en zang.

Het repertoire van de zes koorboeken is zonder meer indrukwekkend te noemen: ze bevatten niet minder dan 328 composities met missen, motetten, Magnificats, hymnen en andere gezangen voor het officie en voor de misviering, waaronder een aantal unica. Zij geven een representatieve doorsnede van de polyfonie van de vierde generatie van polyfonisten (ca. 1520-ca. 1560), met ook enkele oudere composities, vooral van de alomtgeprezen *princeps musicae* Josquin Desprez (+1521), wiens oeuvre de hele zestiende eeuw door populair bleef. Componisten van Europese faam, zoals Thomas Crequillon, Clemens non Papa, Johannes Lupi, Jean Richafort, Nikolaas Gombert en Pierre de Manchicourt, prijken er naast lokale meesters, onder wie vooral Johannes Flamingus, van wie niet minder dan 62 werken zijn opgenomen, en Joachimus de Monte te vermelden zijn (naast een hele reeks anoniemi).

Aangezien de kwaliteit van de composities bijzonder hoog is en vele nooit zijn opgenomen, namen de Nederlandse musicoloog Eric Jas (Universiteit Utrecht) en de zanger Peter de Groot, leider van het gerenommeerde Egidius Kwartet, het initiatief om via een publicatie en cd-opnamen dit "ongehoorde" patrimonium meer bekendheid te verlenen. Het is de bedoeling zes dubbel-cd's op te nemen met telkens een selectie uit een van de zes koorboeken. Volume I en II zijn al beschikbaar. De uitvoeringen onder leiding van Peter de Groot zijn zeer overtuigend. De bijbehorende publicatie, die erg fraai is geïllustreerd met veel bijzonder goed geslaagde foto's, onder meer van de handschriften, is een onontbeerlijke aanvulling bij de opnames. De auteurs gaan vooral in op de (liturgische) context waarin deze muziek tot stand kwam. Gezien de toenemende onbekendheid van de katholieke liturgie, de samenstelling en de functies van de zangkoren en het dagelijkse reilen en reilen aan

een stadskerk, is deze uitgave een absolute must als introductie op de beklijvende esthetische ervaring van het polyfone repertoire. Bovendien zijn de zes handschriften in gedigitaliseerde versie te raadplegen op de website van het Regionaal Archief Leiden. Zeer warm aanbevolen.

IGNACE BOSSUYT

Boek: ERIC JAS & PETER DE GROOT, *De Leidse koorboeken*.

Een ongehoorde schat, Boekencentrum, Zoetermeer, 2011, 88 p.

Cd's: Volume I en II, uitgevoerd door het Egidius Kwartet & College, o.l.v. Peter de Groot (Etcetera KTC 1410 en 1411).

Online: www.leidsekoorboeken.nl en

www.leidenarchief.nl/home/collecties/verhalen/koorboeken/bladeren-in-koorboeken.